

ciklusa na dve idejno-estetičke ukupnosti — *Porodično vreme* i *Nepažljivi prorok* — više je no vrednost formalnog znaka; pre bi se dalo govoriti o konceptualnoj označenosti neidealizujuće tenzije ka harmoniji. Jer, prvi ciklus proza koji slovi kao *Porodično vreme* predstavlja logički anabazis *Nepažljivom proroku*, samo u jednom čornutoin hronološkom sledu.

Knjижevnog junaka, koji u prvom licu hroničarskom brižljivošću, ali i naglašenim senzibilitetom beleži svoja prvotna iskustva i viđenja već otuđenog sveta, data kroz poetiski zamagljenu sliku detinjstva, (p)određuje dinamizam posebne vrste. Sve njegove aktivnosti i nastojanja, naime, pa čak i svešću nedovoljno protkane dečake igrarice, odaju jedinstvenom, snažno ispoljenom namerenošću za sveobuhvatnim sagledavanjem i promišljanjem korena čovekovog tragičnog postanja i položaja u svetu, njegove usamljeničke nemoći pred neminočnošću razaranja smisla vlastite egzistencije. Pri tome se misao o kobnosti postojanja svom bolnom oštrinom prelama kroz svetlosti dva vremenska stožera; prošlog, koji je potvrda »da jesmo i da ćemo biti« i u kojem je još postojao celovit doživljaj istorije kao svesti etničkog zajedništva izgrađen na čvrstom fundusu religioznih legendi, starojevrejskih mitova, simbola, zavetnih mudrosti rabina (ciklus *Nepažljivi prorok*) i budućeg koje se identificuje sa našim, ovovremenim, kojeg smo po ljudskoj suštini pozvani da gradimo ali su žrtve koje svaka gradnja ište neizvesne, često alogične, isto onoliko koliko i rezultati (ciklus *Porodično vreme*).

Locirani u tom tesnom procepu, detinjstvo i prva mladost Albaharijevog junaka (ne pseudoromantičarski povratak-beg u njih, već upravo ti, manje ili više osvešćeni sadržaju duha i življena) predočeni su u ovim idejno-estetičkim koordinatama Albaharijevog dela kao pokušaji (pre)ovladavanja apsurdom egzistencije.

Fenomen ekstaze smrti osvetljenom prevashodno umom a tek potom propraćenim afektima: »kako je besmisleno osećati besmisao« prirođena je gotovo kosmička ekspresija i dimenzija vasionje. No, vizija beskraja sućeljena neodmorivom batu ljudskih koraka u hodu ka »kraju«, budi u književnom junaku sumnju u bescilnost golemih, nedosegnutih i neizrečenih prostora stava.

Kritička sumnja u ustrojstva sveta i svemira po pravilu predisponira osećanje strahotne alienacije, osećanje još pustoš-

nije u odnosu na prisutnu svest o čovekovoj minornosti i ograničenosti. »A ja verujem u te zvezde, u vodilje. Kako ču bez njih? Kuda da krenem? I vratim se, lagano, kući.«

Egzistencijalni problemi ljudskog bića, ontološki i antropološki problemi, dakle, koji na stranicu Albaharijeve knjige razotkrivaju i zahvataju u valenu tematskog spektra, dobijaju novu i samosvojnu mjeru na neidentičnom, suprotstavljajućem prožimanju individualnog i kolektivnog, anticipiranom u diskurzivnoj poruci citiranih redova iz lirsко-meditativnog zapisa *Ja: O potrebi bekstva*. Subjektivni svet literarnih junaka koji je uvek u manjem ili izrazitijem stepenu nesuglasja sa objektivnim svetom i predstavlja svojevrsnu redukciju toga sveta, dobije svoj puni izraz u »porodičnom organizmu«. Jer dom i porodica predstavljaju jedini mogući fon čovekove (samo)realizacije u uslovima porazne otuđenosti koju rađa civilizacija na samrtnoj postelji. Nepremošćeni raskol između ugrožene ljudske jedinke i sveta (društva) prepoznatljiv je između ostalog i na stilističkom planu u nalaženoj autobiografskoj ozvučenosti pripovednog toka.

Konačni rezultat svih označenih preispitivanja (ne)mogućnosti čovekova, kao i (bez)razloga njegovog postojanja nije osmišljavanje tragedije smrti, jer je to nemoguće, već nadrastanje smrti kroz čin rođenja i rađanja. »Smrt je najveći podstrek za novo rađanje!« (*Kauboj Dženkins odlazi na more*), te time i tvorac jednog novog kvaliteta.

Na kraju valja dodati da razložnost uvodne izdavačeve beleške prema kojoj *Porodično vreme* »najavljuje darovitog pisca i obogaćuje našu prozu jednim novim, vrlo jasno izdvojenim, osobenim glasom« nijekliko ne treba dovoditi u sumnju.

Milan Todorov

ANĐEJKO VULETIĆ: »PUTNIK NA SVOJU ODGOVORNOST«

Svjetlost, Sarajevo, 1973.

Bez daljnog, novom pesničkom knjigom *Putnik na svoju odgovornost* Andjelko Vučetić zatvara onaj krug svojih pesničkih traganja i ispitivanja započet pre više od jedne decenije pesničkom knjigom *Gramatika ili progostvo* (1961).

Sada, dakle, kada je taj krug potpun, zatvoren, kada ga ispunjavaju, poređ navedenih, i pesme ostalih Vučetićevih pesničkih knjiga: *Jedina nada* (1962), *Sedam vježnih pitanja* (1965), *Zmije odlaze s onu stranu svijeta* (1967) i *Kraljica puteva* (1968), jasno može da se vidi i osnovno pesnikovo polazište i da se daju rezultatima njegovog pesničkog postupka.

Pesničko ishodište Andjelka Vučetića svakako je jednim svojim delom u esenciji beogradskog nadrealističkog pokreta.

S nadrealistima beogradskim, a posebno sa Davičom, Andjelku Vučetiću vezuje niz bitnih niti. Možda je upravo ova knjiga, *Putnik na svoju odgovornost*, najbliži izrečenom, jer je cela, pre svega, utemeljena na likovno-vizuelnom odnosu poimanja sveta i stvarnosti, jer je ona u pesničkom postupku jedno neprestano konfrontiranje reči nespojivih relacija, iskustveno suprotnih značenja i mogućnosti.

Čovek pada u ovaj svet kao u tuđinu, u stvarnost kao obilje slika i elemenata, čovek pada bez ikakve prethodne pripreme i iskustva, materija ga sa svih strana pritiskuje i sažima na telesinu neotpornu vremenu i proticanju, koji su normalni uslovi svake materije, a duh ga njegov, ljudski, razvezuje i širi u oblike koje nije moguće potvrditi egzistentnom stalnošću. Čovek je u ovom svetu »putnik na svoju odgovornost«, putnik za koga niko ne odgovara, a koji je odgovoran za svoj deo života, za misao o njemu. Baš zato što je u jednom neod-

govornom svetu, i što poseduje mjeru odgovornosti za svet i za sebe, čovek je takav kakav jeste: nemoćan da se uzglobi u kost vremena, nemoćan da bilo kakvim pojmanjem produži svoje postojanje. Njega zavaravaju sile postojanja, njega na svom putu zaustavljaju prirodni fenomeni, on i sam izmišlja elemente i stvari, i slike, suprotne sebi, protivne svom duhu. Življene je otuda neslobodno, ukalupljeno u privide, stešnjeno i ograničeno. Vuletić nastoji svojom poezijom da iskida, da izlomi i razudi takav život, lomeći i kidajući stvarnost oko sebe, vraćajući njene slike i elemente na njihovu početnu tačku: haos u kome su se začele.

Outuda celokupna njegova poezija jeste nova, drukčija vizija sveta, onakva kakve se ukazuju i pesničkoj stvarnosti, kakva i jeste ispod privida stvarnosti i putovanja. U tom novom, dakle, pesnikovom svetu gramatika je progostvo bića, progostvo u tajnovite, prapočetne jezičke prostore, jedina nuda je potucanje, sunce je stihija koja sažiže i sažezeno izbavlja i miluje kao novi izdanak metamorfoze, zmije su krv i hrana uzavrele haotičnosti. U tom novom pesnikovom svetu, za koji je niz linija Vučetić preneo iz ubogosti svoga zavičaja, iz jednog inače pomerenog predela, predela gde se materija sama po sebi najvidnije kida i raslojava, gde se oblici stvarnosti menjaju gotovo svakodnevno i zvučno, gde reke ne teku i izvori ne šume, gde kamen ustaje u ponoć i zmije ulaze u kuće i disanje, gde dole, duboko u zemlji, ključa nepoznata snaga eksplozije, u tom novom pesnikovom svetu čovek je krik, i taj krik koji ispušta iz sebe jeste gotovo sva njegova mušička melodija, jedna jedina titrava nit u preobilju materijalne strukture.

Ponovljen na nizu mesta, krik armira novu Vučetićevu pesničku knjigu kao građevinu posvećenu uzaludnosti »putnika na svoju odgovornost«. Njegova uzaludnost pri tom nije bešćevečna i crna, ona je samo ljudski tragična, kakav i jeste »putnik na svoju odgovornost«, koji dolazi i odlazi bez svoje volje, bez svojih odluka, bez svoga znanja, bez svoje moći. Iza svega ga vreba smrt kao molitva i kao kamen, kao busen i kao nezaboravak, kao ulaz i izlaz, kao kompas i kao magneti, kao taj njegov krik, visok i prozračan, ali neosvojiv i besputan.

Uzeto u celini, dosadašnje Vučetićevi pevanje je u suštini rasecanje i kasapljenje zatećene stvarnosti oštricom krika. To je ogroman napor uложен u stvaranje novog sklada sveta, novog lika stvarnosti i života. Taj napor vodio je kroz strukturu reči koje je ovaj pesnik nadrealističkom upornošću privodio njihovoj »konačnosti«, prisiljavaju na poslednja značenja, čiji je smisao nastojao, kao poslednju kap otrova ili leka, da ulovi, iznami svim mogućim sudarima njih samih, spojevima njihovim, jezičkim obrtimima.

Ne može se reći da taj novi svet Vučetićeve poezije sada ne živi. Naprotiv, komеšanja i nestalnosti unutar njega samog ne prestaju, a »putnik na svoju odgovornost«, pesnik Vučetić, već je izvan jednog kruga, ponovo, dakle, među nama, na početku.

Dragoljub Jeknić

SAOPŠTENJE

Redakcija časopisa *Polja* izvinjava se čitaocima zbog zakasnjenja sa kojim izlazi aprilski broj. Do zakasnjenja je došlo zbog promene redakcije.

Istovremeno, redakcija izražava zahvalnost Bošku Ivkovu, Ištvantu Domonkosu i Mihailu Harpanju, dosadašnjim urednicima *Polja*, nadajući se da će njihova saradnja sa časopisom biti nastavljena.

Redakcija